

at odds with the events of the prolonged Indonesian independence struggle and Van Mook's decision to order a *politioenele actie*.

According to the author the two main themes of the book are the concept of colonial 'good governance' (*goed bestuur*) and personal tragedy. The first exemplified by Van Mook's ideas, book and article publications and tireless administrative efforts to that effect, ending paradoxically in his energetic attempt to prevent Indonesia from gaining independence. The latter exemplified by the estrangement from his wife, a failed marriage and a shattered family life. For years he had long lasting affairs with several of his personal assistants which brought him some happiness, but in the end could not overcome his crippling loneliness.

Probably owing to the very personal nature and abundance of his source material Van den Berge stays very close to his main persona. Particularly in the second part of the book he focuses on Van Mook's dysfunctional behaviour towards his family and problematic physical and emotional relationships with women in general. As a result Van Mook's life – both personal and professional – appears to be full of sorrow and destined to end in tragedy. Allusions to this misfortune are already present in the introduction. However, a third theme of success and happiness is clearly discernible in the book. In this respect, Van Mook's privileged childhood, his intellectual energy and leadership capabilities displayed in Leiden, his happy years in Yogyakarta and Batavia before the war and above all his brilliant administrative career might have been given more emphasis.

Notwithstanding these remarks this is a remarkable book. Rich in content, well researched and beautifully published with many superb illustrations and photographs included. An English translation seems much desired in order to provide scholars and laymen alike easier access to this part of Indonesian history and to improve our understanding of complex decolonization processes that still trouble many countries today.

Alexander Claver
Ministerie van Defensie

Paul Kennedy, *Engineers of Victory. The Problem Solvers Who Turned the Tide in the Second World War* (Londen: Allen Lane, 2013) 436 p. ISBN 978-1-84614-112-6.

Op 5 juni 1944 gaf Dwight D. Eisenhower, de geallieerde opperbevelhebber, het definitieve bevel voor de invasie van Normandië en daarmee de aanval op Noordwest-Europa. Een paar uur voor de operatie in de vroege uren van 6 juni van start ging, schreef Eisenhower een bijzondere, uiterst geheime brief. Daarin gaf hij toe dat de invasie was mislukt, dat hij de geallieerde troepen had teruggetrokken en

dat hij de volledige verantwoordelijkheid op zich nam. Volgens Paul Kennedy, die Eisenhower's schrijven aanhaalt in *Engineers of Victory. The Problem Solvers Who Turned the Tide in the Second World War* is het tekenend dat in de hoogste geallieerde kringen de verwachting absoluut niet was, dat de oorlog binnen een jaar afgelopen zou zijn. Dat was echter wel het geval: op 8 mei 1945 capituleerde het Derde Rijk onvoorwaardelijk. Hitler had een paar dagen eerder zelfmoord gepleegd in de ruïnes van Berlijn, hoofdstad van zijn *would-be* duizendjarig rijk, en Duitsland werd bezet door de vier geallieerden.

Lang heeft in de historiografie over de Tweede Wereldoorlog het beeld overheerst, dat de uitkomst van dat conflict bij voorbaat vast lag. Wie 'simpelweg' alle poppetjes en productiekracht bij elkaar optelde, kon zien dat Duitsland van begin af aan een verloren strijd voerde. Eigenlijk is dat idee pas relatief recent bijgesteld. Tot diep in 1941 won Duitsland op alle fronten; een Britse militair historicus heeft er bovendien op gewezen, dat 'God does not always march with the big battalions'.³ Het gaat er bovendien om, wat landen doen met hun productiemogelijkheden: zijn ze in staat hun legers te voorzien van voldoende materieel?

Volgens Kennedy, die eerder het lovend ontvangen *The Rise of the Great Powers* schreef (1987), kan de geallieerde overwinning niet alleen verklaard worden uit het simpelweg optellen van de economische kracht van de verschillende belligerenten. Hij wijst daarnaast op geografie, dat wil zeggen omvang van landen, afstanden en topografie. Kennedy noemt de Tweede Wereldoorlog 'a gigantic geopolitical chessboard' (blz. 364) en verbaast zich erover dat de Duitsers en Japanners zich daar niet meer van bewust waren.

Voorts wijst hij op de 'culture of innovation'. Politici en bevelhebbers kunnen wel besluiten een land te bombarderen of konvooien te beschermen tegen onderzeeboten, maar hoe werkt dat in de praktijk? Welke voorwaarden zijn van belang? En welke rol spelen individuele ideeën? Het keerpunt in de Tweede Wereldoorlog moet volgens Kennedy gezocht worden tussen de Conferentie van Casablanca in januari 1943, waar de geallieerden concrete plannen opstelden voor het verslaan van de As-mogendheden, en juni/juli 1944, toen zij erin waren geslaagd al hun operationele uitdagingen te overwinnen, of succes binnen handbereik was gekomen.

Kennedy richt zich daarbij op vijf problemen voor de geallieerden (onder andere het bestormen van een door de vijand bezette kust en 'the Tyranny of Distance'), en neemt daarbij steeds een aanloop waarin hij de eerste drie jaar van de Tweede Wereldoorlog beschrijft. Begin 1943 zag de situatie er voor de geallieerden niet rooskleurig uit, zo stelt Kennedy. In maart 1943 werd het grootste tonnage aan geallieerde schepen door Duitse onderzeeboten tot zinken gebracht, het luch-

3 R. Overy, *Why the Allies Won* (Londen 1995) 4.

toffensief tegen Duitsland leverde weinig op, aan het terugdringen van de Japanners moest nog worden begonnen.

Dat veranderde in de maanden tussen januari 1943 en juni/juli 1944. Vanaf mei 1943 vormden de U-boten geen bedreiging meer voor de geallieerde konvooiën (reden ook dat de historicus Overy het keerpunt van de Tweede Wereldoorlog in mei/juni 1943 legt) en werden meer van eerstgenoemden tot zinken gebracht dan geallieerde schepen (blz. 42). De laatsten werden bovendien in zo'n hoog tempo gebouwd, dat de Duitsers daar helemaal niet tegenaan konden torpederen. De bombardementen op Duitsland slaagden er gedurende 1944 ook in de Duitse infrastructuur plat te leggen; het is veelzeggend, dat in het laatste jaar van de oorlog meer bommen vielen op Duitsland dan in de jaren daarvoor samen.

Kennedy heeft daarbij een scherp oog voor technologische ontwikkelingen (vaak ideeën van individuen) en hoe deze door de geallieerden ook daadwerkelijk werden toegepast. Hij geeft veel mooie details, schrijft prachtig en durft stelling te nemen. Toch is hij niet altijd even overtuigend. Hoewel hij gelijk heeft dat de Duitsers de hele Tweede Wereldoorlog het beste leger hadden, waren de Russen er feitelijk al in december 1941 in geslaagd de *Blitzkrieg* een halt toe te roepen. Nu de Sovjet-Unie niet in één grote klap was uitgeschakeld, maar tot een grote tegenaanval bij Moskou over kon gaan, was de Duitse invasie mislukt.

En dat was het grote keerpunt in de Tweede Wereldoorlog. Vanaf 11 december 1941 was Duitsland in oorlog met Rusland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, en daarmee in een *Materialschlacht* verzeild geraakt die het niet kon winnen. Kennedy lijkt dat zelf ook wel min of meer toe te geven: 'The Americans lost heavily in the ferocious battles of that critical spring of 1944, and many of their best bomber and fighter pilots were killed, maimed, or captured by a desperate German resistance. But they always had reinforcing squadrons, while the Luftwaffe suffered a catastrophe from which it never recovered' (blz. 129).

Kennedy zit er behoorlijk naast als hij stelt dat de meeste historici de Duitse nederlaag bij Stalingrad van februari 1943 als het grote keerpunt zien (blz. 180). Zeker militair-historici beschouwen het falen van de aanval op de Sovjet-Unie in 1941 als het grote keerpunt. Opvallend is ook, dat een aantal recente overzichtswerken over de Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld die van Roberts en Beevor, ontbreken. Kennedy lijkt zich daarbij vooral op de westelijke geallieerden te richten, terwijl de Tweede Wereldoorlog vooral aan het Oostfront werd beslist in de strijd tussen nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie. Voeg daarbij soms storende fouten (*Durchbruck* in plaats van *Durchbruch*; de slag om Verdun vond niet in 1917 maar in 1916 plaats) en de niet altijd beklijvende argumentatie.

Desalniettemin heeft de auteur een welkome bijdrage geleverd aan de historiografie over de Tweede Wereldoorlog. Vooral het samenspel tussen ideeën, complexe problemen, de rol van geografie en economie en hoe één en ander in de

praktijk uitwerkte, leert ons veel over het hoe en waarom van het verloop van het grootste conflict uit de menselijke geschiedenis.

Martijn Lak

Universiteit Leiden / De Haagse Hogeschool

D. Bannink, H. Bosselaar en W. Trommel (red.), *Crafting Local Welfare Landscapes* (Den Haag: Eleven International Publishing, 2013) 171 p. ISBN 978-94-90947-958.

In de afgelopen jaren zijn sociaalwetenschappers steeds meer aandacht gaan besteden aan het proces van decentralisatie van de Nederlandse verzorgingsstaat waarbij in toenemende mate overheidstaken op het gebied van de zorg en arbeidsmarkt van het Rijk naar de gemeenten worden overgeheveld. Deze toenemende aandacht is niet verwonderlijk aangezien dit proces een aantal belangrijke vragen oproept. Een van deze vragen is of het decentralisatieproces primair moet worden gezien als een liberale bezuinigingsoperatie of als uitkomst van het steeds breder gedragen inzicht dat de overheid alleen hulp op maat kan bieden wanneer deze dicht bij de burgers staat. Verwant hieraan is de vraag of decentralisering van bijvoorbeeld de langdurige zorg, jeugdzorg en werkloosheidsvoorzieningen zal zorgen voor grote verschillen in sociale rechten van burgers in verschillende gemeenten.

Deze vragen worden ook opgeroepen in het boek *Crafting Local Welfare Landscapes* dat onder redactie staat van VU-sociologen Duco Bannink, Hans Bosselaar en Willem Trommel. Het boek richt zich evenwel primair op de vraag hoe lokale beleidsmakers – die met een directe verwijzing naar hun professionele karakter ‘artisans’ worden genoemd – gebruik hebben gemaakt van de ruimte die zij hebben gekregen om te experimenteren met nieuwe vormen van sociaal beleid. Het centrale argument van het werk is dat lokaal sociaal beleid fundamenteel anders verloopt dan ‘regulier’ sociaal beleid, onder meer doordat het meer complex en experimenteel van karakter en minder politiek gedreven zou zijn. Dit laatste is volgens de auteurs met name het geval doordat lokale overheden (de nog steeds flink sturende rol van de centrale overheid wordt voor het gemak buiten beschouwing gelaten) een minder dominante rol spelen dan gedacht waardoor professionele groepen (dienstverleners, managers) en belangenorganisaties veel invloed op de invulling van beleid kunnen uitoefenen.

Dit is een prikkelende stelling die een flink aantal vragen oproept. Het is dan ook jammer dat de auteurs er vervolgens niet goed in slagen dit argument systematisch uit te werken. Dit is allereerst het resultaat van de opzet van de studie en het beknopte gebruik van nieuw onderzoeksmateriaal. Slechts twee van de tien hoofd-